

Grøn vækst: Klimaet svigtet

Af Thomas Færgeman, direktør i CONCITO, Danmarks grønne tænketank

I denne uge håber regeringen at færdigforhandle sit oplæg til Grøn Vækst. Det burde være en overskuelig opgave, da hovedparten af oppositionen har forladt forhandlingsbordet og det derfor kun er DF og Liberal Alliance, der er med nu.

Grøn Vækst blev lanceret som århundredets plan for et landbrug i harmoni med natur og miljø og i samtidig økonomisk vækst. Ikke så snart var den på gaden før skældsordene haglede ned: Danmarks Naturfredningsforening kaldte det for et "gigantisk flop", Det Økologiske Råd for "en tynd kop the" og landbrugets førstemand Peter Gæmelke kaldte Grøn Vækst for "vissengrøn". Oppositionen i folketinget klagede over at planen er for lidt grøn – mens Dansk Folkeparti syntes den var for hård overfor landmændene.

Man kunne få den tanke, at når alle parter brokker sig i kor, har regeringen nok ramt plet. Det er desværre ikke tilfældet. Vel er der visse gode takter i udspillet, men mest af alt er det et katalog overfor forspildte chancer i forhold til vor tids største udfordring: at få nedsat udledningen af drivhusgasser.

Lige lidt fakta: Dansk landbrug står for ca. 1/5 af Danmarks udledning af klimagasser og beslaglægger ca. 2/3 af landets areal. Landbruget er samtidig hovedkilden til forurening med næringsstoffer i de danske søer og fjorde. Landbrugets arealforbrug, dræning, ammoniakudledning, udretning af vandløb, den intensive dyrkning af enårige afgrøder samt det stigende forbrug af pesticider er den væsentligste årsag til forarmning af den danske natur.

Samfundsøkonomisk er landbruget derimod af mindre betydning, både målt i forhold til beskæftigelse og i forhold til værdien af samfundets samlede produktion (et sted mellem 1 % og 7 %, afhængig af, om man regner følgeindustrien med). Driftsøkonomisk er landbruget decideret dårligt stillet. Erhvervet er helt afhængig af støtte for at undgå underskud som sektor og den enkelte landmandsfamilie lever reelt af ægtefællens løn og låntagning i de stigende jordpriser. Nu falder jordpriserne og arbejdsløsheden stiger. 2009 bliver formentlig et katastrofeår for erhvervet, mens landbrugets egne organisationer forudser, at 2010 skulle blive lidt bedre – primært på grund af lavere priser på inputs til produktionen.

Dansk landbrug står således overfor særdeles store udfordringer. Både naturen og erhvervet er tæt på fallittens rand. Der er derfor god mening i at regeringen laver et samlet udspil for landbruget – men hvor er det ærgerligt, at man så ikke går til biddet.

Selve Grøn vækst-planen består af to dele: En *Miljø- og Naturplan Danmark 2020* og en *Strategi for et grønt landbrugs- og fødevarerhverv i vækst*.

Miljø- og Naturplanen er den del, som har fået miljøorganisationerne til at se rødt. Og med god grund. Hovedparten af målene er gamle mål fra pesticidhandlingsplaner og vandmiljøplan III, som ikke er blevet opfyldt. Hertil er lagt en række mål, som Danmark er tvunget til at opfylde ifølge EU's vandrammedirektiv og habitatdirektiv.

Selve strategidelen for landbruget er der derimod nye takter i. Man vil endegyldigt gøre op med princippet om selveje – altså at dansk landbrug består af gårde, som den enkelte landmand selv ejer. Gennem en række lovændringer vil man åbne for at pensionskasser, institutionelle investorer og andre pengemænd kan danne landbrugsselskaber, der ejer mange gårde sammen. Det gør ondt på hele den danske landbrugs-folkesjæl – og er derfor nok også placeret bagest i udspillet. Om

investorerne reelt vil sætte penge i en sektor, der ikke kan tjene penge, kan nok diskuteres. Set fra miljøets synspunkt, kunne en sådan udvikling imidlertid godt rumme et potentiale, men kun hvis den knyttes til en række andre forudsætninger.

CONCITO udgav i marts i år en rapport, der viste, hvordan dansk landbrug frem for at være hovedproblemet for den danske natur og vores vandmiljø kan blive en redningskrans i forhold til klimaudfordringen samtidig med at naturen får det meget bedre. En optimal anvendelse af husdyrgødningen kan levere en stor del af det danske energiforbrug samtidig med at klimagasudledningen nedsættes og naturen skånes. Dette skal kombineres med en ekstensivering af udnyttelsen af landbrugsjorden samt en satsning på at lagre kulstof i jorden. Samlet kan erhvervet dermed inden 2020 reducere sin klimagasudledning med 50 %, svarende til knap 10 % af den samlede, danske klimagasudledning. Forudsætningen er et opgør med harmoni- og ejerkravene i husdyr- og landbrugslovgivningen og en hertil koblet udtagning af marginale jorder fra omdrift.

Dansk Landbrug er inde på helt samme tanker i deres udspil "Ægte Grøn Vækst", selvom de doserer virkemidlerne lidt mere beskedent. De når ikke desto mindre frem til, at landbruget kan levere en nedgang i drivhusgasudledninger på 28 %. Endelig kom Fødevareministeriet selv med en rapport i december, der viser, hvordan sektoren kan nedsætte sin udledning med 22 % med nogenlunde de samme virkemidler. Regeringen kommer op på 8 %.

Potentialet er altså enormt, og derfor skuffer udspillet så fælt. De poster, der giver rigtig meget, er tilplantning med energiafgrøder på marginale jorder, massiv udnyttelse af husdyrgødningen til biogas samt målrettet udtagning af de lavtliggende jorder, hvor dårlig landbrugsjord omdannes til natur.

I Grøn Vækst nævnes alle disse virkemidler da også – men i et alt for begrænset omfang, set fra klimaets side. Man vil lave et rejsehold, der skal hjælpe kommunerne med at placere anlæggene, man giver lidt tilskud og man overvejer at se på varmforsyningsloven - hvilket er fornuftigt, da den reelt i dag blokerer for mere biogas. Men man gør ikke noget alvorligt ved energiafgrøder og udtagning af jorder – og det er trist. Landmændene har brug for at vide, at der er en garanteret afregningspris på for eksempelvis pileflis, før de tør plante områder til med pil, der skal stå i over 20 år, inden høsten er i hus. Ligeledes er det drønærgerligt, at man ikke for alvor laver ordninger, der permanent kan få landmænd til at holde op med at dyrke lavtliggende, våde områder, der afgiver rigtig meget drivhusgas, men ikke giver nævneværdige udbytter.

Incitamentet for landmændene til at opgive driften på de marginale lavbundsjorder kunne netop være, at man samtidig åbner mulighed for en intensivering af produktionen uden at stille krav om at man skal eje så meget jord, som tilfældet er i dag. Som udspillet ser ud nu, vil man frafalde kravet om jordandel – men uden at lade det indgå i en samlet plan om udtagning af jord. Det er som at nægte at spille sit trumf es ud i kortspil.

Sammenlagt kan man se af tabellen, at regeringen ikke engang udnytter en sjettedel af det potentiale, der er i landbruget til at nedsætte klimagasudledningen. Og det potentiale er der ellers al mulig grund til at udnytte, fordi Danmark som minimum skal nedsætte drivhusgasudledningen fra landbruget, boligerne og transporten med 20 % i 2020 – muligvis med 30 %.

I stedet for at være en vision for dansk landbrug, hvor landbruget ligesom i 1800-tallet reddede Danmark ud af en svær krise, er Grøn Vækst blevet et oplæg, som forsøger at sikre at vi når i hus med en række gamle mål på især vandområdet – mens hovedudfordringen, klimatruslen, behandles stedmoderligt. Det er et svigt overfor både klimaet, danskerne - og landbruget. Mit lønlige håb er nu, at regeringen anerkender, at Grøn Vækst slet ikke er et klimaudspil – og så kommer tilbage til efteråret med nogle helt andre ambitioner.

Oversigt over forslag til reduktion af klimagasser fra landbruget opdelt på virkemidler. Alle tal udtrykker hvad der er muligt i 2020. CONCITOs, Dansk Landbrugs, Fødevareministeriets og regeringens Grøn Vækst sammenlignes. For hver aktør opgives først graden af udnyttelse af virkemiddel, derefter opgøres reduktion målt i 1000 tons CO₂-ækvivalenter pr. år.

Virkemiddel	CONCITO		Dansk Landbrug		Fødevareministeriet		
Husdyrgødning til biogas	75 %	1.345	50 %	1.000	45 %	807	4
Dyrkning af pileflis til bioenergi på marginaljorder	200.000 ha	2.540	100.000 ha	1.300	100.000 ha	1270	Vil i skatte
Skovrejsning	100.000 ha	321	0	0	0	0	7.7
Halm til kraftvarme	260.000 ha	517	1 mio. tons	500	150.000 ha	298	0
Dyrkning af efterafgrøder	400.000 ha	280	0	0	0	0	190.
Udtagning af landbrugsjord på lavbund	100.000 ha	1.000	50.000 ha	600	27.000 ha	295	13.0
Generel kvælstofreduktion	Nej	0	Nej	0	Nej	0	Indfø kvote
Kulstof bundet i jorden	Er indregnet i de enkelte virkemidler	0	Er indregnet i de enkelte virkemidler	0	Er indregnet i de enkelte virkemidler	0	Er ikke de e virke
I alt 1000 t/år		6.003		3.400		2.670	
Andel af landbrugets samlede klimagasudledning		50 %		28 %		22 %	

Udarbejdet af Thomas Færgeman, Tænk tanken CONCITO, 13. maj 2009

Kilder:

1. CONCITO: Klimavenligt jordbrug til gavn for vandmiljøet og naturen, København, marts 2009
2. Dansk Landbrug, Landbrugsraadet, Danish Meat Association: Ægte Grøn Vækst, København, marts 2009
3. Fødevareministeriet: Landbrug og klima – analyse af landbrugets virkemidler til reduktion af drivhusgasser og de økonomiske konsekvenser. København, december 2008.
4. Regeringen: Grøn Vækst, København, april 2009